

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**COLLATIO-||NVM SACRARVM|| LIBRI VIII.|| Tilmanni
Bredenbachij S. Th. D.||**

Bredenbach, Tilmann

Coloniae Agrippinae, 1592

VD16 B 7378

Ad Illvstrissimvm Principem Ac Dominvm, D. Ioannem VVilhelmum, Ducem
Iuliae, Cliuiæ & Montium, Administratorem Episcopatus Monasteriensis:
Comitem Marchiæ & Rauenspurgi, Dominum in Rauenstein, & c. ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-65002](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-65002)

AD
ILLVSTRISSIMVM
PRINCIPEM AC DOMI-
NVM, D. IOANNEM VVILHEL-
mum, *Ducem Iulia, Cluua & Montium,*
Administratorem Episcopatus Monasteriensis:
Comitem Marchia & Rauenspurgi, Domi-
num in Rauenstein, &c. Principem suum
clementissimum, Tilmanni Brede-
bachij in Collationes
suas sacras

PRAEFATIO.

INTER honestas humanae vi-
tae oblectationes, Illustrissime
Princeps, non minima videtur
illa censenda, quae ex bonorum
hominum conuictu, societate,
mutuisque congressibus, collo-
quiis, & eruditis sermonibus percipitur. Un-
de & alij salem, alij condimentum vitae, ami-
citiā dixerunt, quam qui ex vita hac sustu-
lerit, solem è mundo tollere non absurdè anti-
quitus dictum legimus. Et quamuis varia sint
verae & solidae amicitiae officia, non minima
tamen eius pars in iucundis & frugiferis ami-
corum sermocinationibus constituta videtur:
Sicut autem inter bonos tantum & virtutum
† 2 aman-

EPISTOLA

amantes sacrum hoc amicitiae nomen suae appellationis dignitatem meretur, ita bonorum virorum ea plerunque est indoles & natuta, ut prudenti delectu eos sibi in suam adsciscant consuetudinē, quos norint spiritu & animorum propensione sibi quam simillimos. Atque ut ad te Illustriss. Princeps sermonem instituens, à principibus viris exempla desumamus, referunt Historici, clarissimum Principem & Imperatorem Carolum Magnum doctorum virorum congressu & consuetudine rerumque mirabilium cōmemoratione mirificè delectatum: habuit enim inter ceteros Imperial. aulę suae viros doctissimos Alcuinum, hominē variae eruditionis, & in primis Ecclesiasticarū rerum peritissimum, sicuti praeclara eius monumenta testantur. (*Albert. Crantz. lib. 2. Saxo. cap. 7*) Aliarum praeterea artium liberalium doctores plurimum veneratus, magnis eos extulit honoribus: Rhetoricae insuper ac Dialecticae, atque Astronomiae plurimum temporis & laboris impendit. Discebat & artem computandi, & intētionē sagaci syderum cursum curiosissimè rimabatur. In cibo & potu temperans, sed in potu praecipuè Inter cōnandum autem admodum frequenter lectorem audiebat. Legebantur ei historiae, & antiquorum res praeclarae. In primis verò delectabatur libris D. Augustini, praesertim de Ciuitate Dei. Circa pauperes sustentandos & gratuitam liberali-

NVNCVPATORIA.

beralitate studiosissimus. Religionis verò
 diuinæ plurima illi cura fuit, psallendi, legen-
 dique officia in Ecclesia discreuit, ipse se cho-
 ris psallentiū immiscens, submissè & in com-
 mune concinens, digitoque aut baculo porre-
 cto, quemadmodum illos legere voluisset, in-
 sinuans. Coram se vbicunque esset, diuinum
 peragi religiosè curauit officiū. Sermones Pa-
 trum, Homilias Sāctorum, eorundemq; vitas
 & Martyrologia diligenter inquiri, & cōscri-
 bi: eaque in Ecclesiis maioribus & conuētuali-
 bus iussit per singulos dies recitari. Omitto re-
 liquas (ne sim prolixior) tanti principis virtu-
 tes, quas historiographi præclare cōmemorāt.

Ptolomeus quoque Philadelphus A Egypti
 rex, vt scribit Iosephus (*li. 12. c. 2. Antiq. Iudaic.*)
 ab Eleazaro principe sacerdotum gentis Iu-
 dææ petiit veteris testamenti volumina, vt ea
 in Bibliothecam suam reponeret, simulque ab
 vnaquaque tribu Iudaica eligi, & ad se mitti
 viros optimos sex, qui per ætatem legū essent
 periti, possentque interpretationem earū pru-
 denter exponere. Nam opinor, inquit Ptolomeus,
 his perfectis maximam nobis gloriam
 præparari. Transmisitque simul cū litteris suis
 viros doctissimos, Andream & Aristæam, qui
 & munera regia templo ac rebus diuinis con-
 secrata offerrent, & viros illos (qui erant simul
 septuaginta duo) colloquiis ac dissertationi-
 bus suis amanter exciperent, & honorificè ad

EPISTOLA

Regem perducerent. Quos cum Rex Pto-
 meus magnificentissimè suscepisset, totidem,
 quot erant interpretes, nēpè septuaginta duo-
 bus diebus, peracta legis Iudaicæ interpreta-
 tione mensæ conuiuio sua adhibuit, & sin-
 gulis singulas quæstiones admodum pias &
 fructuosas, de cōgnitione Dei, & regni admi-
 nistratione proposuit, conuiuio illo non mi-
 nus epulis & liberalitate regia, quàm sanctissi-
 mis collationibus instructissimo ad xij. dies
 durante. Cuiusmodi autē illæ & quàm sanctæ
 & frugiferæ fuerint quæstiones, & quæ in cō-
 uiuio illo præparata sint, quisquis singula ve-
 lit cognoscere, inquit Iosephus, legat volumi-
 na Aristæ, quæ propter hoc conscripsit, & in-
 telliget. Dicebat autem Rex Ptolomeus, maxi-
 ma sibi bona per præsentiam, & responsa illo-
 rum collata esse: nā profuisse sibi, quòd didi-
 cisset ab illis, quæadmodum deberet regnare,
 tandemq; benignè eos dimittens, regia munifi-
 centia mirificè cohonestauit. De Alphonso
 rege cōmemorant historici, doctorum viro-
 rum sermones magis ipsi placuisse, quàm peritissi-
 morū Musicorum harmoniam. Alexander Se-
 uerus Imp. auctore Lampridio, cum inter suos
 conuiuaretur, Vlpianū & doctos homines as-
 sumebat, vt haberet literata colloquia, quibus
 se recreari dicebat & pasci, cumque priuarim
 cenaret, habebat librum in mensa & legebat.
 Cato apud Ciceronem de senectute, dice-
 bat

NUNCUPATORIA.

bat se epulari cōsueuisse cum sodalibus omnino modicè. Neque enim, inquit, ipsorum cōuiuiorum delectationem corporis, voluptatibus magis quàm cœtu amicorum & sermonibus metiebat, subiungitq; accubationem epularem rectius à Latinis cōuiuium nuncupatū, quia vitæ coniunctionē habeat, quàm symposium à Græcis, qui, quod in eo genere minimū est, id maximè probare videātur. Iulius Cæsar, ut est apud Lucanum poëtam grauiissimum, cum à Ptolomeo rege Aegypti cōuiuio exciperetur, Achoreū sacerdotem compellans, ait:

*O sacris deuore senex, quod que arguit ætas,
Non neglecte deis Phariæ primordia gentis,
Terrarum que situs vulgi que ediscere mores,
Et ritus formas que Deum quodcunque vetustis
Insculptum est adytis profer, nosci que volentes
Prode deos, &c.*

Et post pauca:

Media inter prælia semper.

*Stellarum cæli que plagis superis que vacanti,
Sed cum tanta meo vinat sub pectore virtus,
Tantus amor veri, nihil est quod noscere malim,
Quam suuij causas per sæcula tanta latentis,
Ignorant que caput, spes sit mihi certa videndi
Niliacos fontes, &c.*

Desiderabat Cæsar etiam media inter prælia, ut ait, de rebus cælestibus, de moribus gentium, de mysteriis factorū Aegyptiorum, ac demum de Nili fontibus, & eiusdem annuæ

EPISTOLA

inundationis causis, cum Sacerdote Achoreo inter conuiuandum sermocinari: semperque hoc magnis & excellētibus Principibus vsurpatum legimus, vt in rebus præclaris & indagatione dignis nunc legendo, nunc cum viris eruditis colloquendo, quando per otium licebat, sese & occuparent simul & oblectarent. Alexander Magnus, vt refert Clemens Alexandrinus (*Strom. lib. 6.*) decem sapiētibus Iudæorum, decem quæstiones proposuit.

Præclara voluntas & laudabile studium, sed in Ethnicis Principibus & philosophis multò fuisset laudabilius, si (vt rectius à plerisq; Christianis Principibus factitatum) ingenij vim & acumen ita ad cognitionem rerum abditarum conuertissent, vt ex cognitione creaturarum ad cognitionem, amorem & glorificationem, vt ait Apòstolus (*Rom. 1.*) veri Dei, progressi essent. Hic enim debet esse scopus, hic finis actionum, & studiorum nostrorum: Nam qui solum vana, variaque curiositate inducti, de omnibus quæ fiunt sub sole, vt loquitur Salomon, (*Eccles. 1.*) inuestigant, quemadmodum multos gentilium olim fecisse, atque etiam nū hodie plerosq; Christianæ fidei mysteriis imbutos facere comperimus, his vniuersus ipsorum labor & spinosa fatigatio, cedit in illā occupationē pessimam, de qua ibidem subiūgit Ecclesiastes: Quid enim peius, quid indignius, hominem nobilissima rationis dote diuinitus prædi-

NVNCVPATORIA.

præditum, eam ipsam suæ rationis & mentis
lucem ac dignitatem vniuersam in rerum ca-
ducarum naturis & causis cognoscendis aliis-
que argutiis, & vt Psalmista loquitur (Psal. 39.)
vanitatibus & insaniis falsis pertractandis, pe-
nitus impendere totamque ætatem in huius-
modi peruestigandis insumere, nec vnquam
vel rarissimè in eam considerationē assurgere,
vt cognoscat, cuius rei causa, & ad quid ipse
homo sit cõditus? Deus de terra creauit homi-
nem, inquit Sapiens, (Eccles. 17.) & secundum
imaginem suam fecit illum. & post pauca: Po-
suit, inquit, oculum ipsorum super corda illo-
rum, ostēdere illis magnalia operū suorum, vt
nomen sanctificationis collaudent, & gloriari
in mirabilibus illius, vt magnalia enarrēt ope-
rum eius, &c. Imaginem Dei mirabiliter gerit
homo in tribus potentiis animæ, memoria, in-
tellectu & voluntate, vt assiduè meminerit, in-
telligat, & diligat Deum. Hæc imago etiam si
non tota exstinguatur, at tamē veluti nubibus
quibusdā toties obumbratur & obscuratur in
homine, quoties eius actio & consideratio per-
egrinatur à sublimib. ac diuinis, & deflectitur
ad ista inferiora & visibilia, siue intuenda ad
notitiā, siue appetēda ad vsum, siue pro officio
disponenda vel actitanda. Si tamen ita versat-
ur in his, vt per hæc illa requirat, haud procul
exsulat. Sic agere & occupari est repatriare, in-
quit mellissimus Bernardus. Diximus obiter de-

† s ima-

EPISTOLA

imagine Dei in homine, qui etiam ad simili-
 tudinem Dei factus est, ut sicut Deus est ipsa
 charitas, bonitas, benignitas, iustitia, &c. ita &
 homo sit benignus, iustus, mitis & misericors.
 Hæc est dignitas, hic honor, hæc excellentia
 hominis, quæ præsciuit & prædestinavit Deus
 conformem fieri imaginis filij sui, inquit A-
 postolus. Cuius imaginis in nobis conseruan-
 dæ & iugiter portandæ alibi nos admonet idē
 Apostolus. Igitur, inquit, sicut portauimus
 imaginem terreni (Adam) portemus & ima-
 ginem cælestis. Posuit quoque Deus oculum
 illorum super corda ipsorū, ait Sapiens, ostē-
 dere illis magnalia operū suorum, &c. hoc est,
 Deus idcirco talem hominem coadidit, ut es-
 set qui opera eius intelligeret, qui providen-
 tiam disponendi, qui rationē faciendi, sapien-
 tiam gubernandi, elementiam benefaciendi,
 & sensu admirari, & voce enarrare, atque col-
 laudare posset, totusque Deum factorē suum
 coleret. Et sicut mundus factus est propter ho-
 minem, ut seruiret homini, ita homo factus
 est propter Deum, ut seruiret Deo, illū agno-
 sceret, agnitum amaret & coleret, ideoque a-
 maret & coleret, ut beatam immortalitatem
 pro mercede laboris percipiēs, summo & im-
 mortali Deo in perpetuum felicissimè fruere-
 tur. Hæc est conditi hominis ratio, propter
 hoc & ipse cōditor hominis factus est homo,
 quod qui vel nescit, vel non agnoscit, si ipse
 homo

NVNCVPATORIA.

homo sit, nescitur, imò & perdit quod viuit, ut inquit D. Augustinus (*cap. 4. Enchirid.*) qui Deum non agnoscit, qui Deum non diligit. Quando igitur hæc est conditi hominis ratio, ut ex consideratione mirabilium in creaturis, accédatur in admirationem, laudem & amorem creatoris, multa que nō prioribus tantum temporibus, verum etiam nostro hoc sæculo admiranda contigisse, atque etiamnum diuinitus contingere. intelligerem, quæ licet sempiterna memoria digna, partim neglectu & incuria hominum, vix à paucis dignè considerantur: partim obliuione & silentio sic obsecurantur, & protinus euanescent, ut nec facta esse putetur, imò ne vestigium quidem sui vel apud paucos relinquunt: ea propter crebrò desideravi, aliquem ex eruditis nostri sæculi scriptoribus orthodoxis exoriri, qui hūc laborem afferendæ veritatis, & diuinæ gloriæ illustrandæ causa subire sustineret, ut hæc si non omnium maxima, magna tamen & mirifica opera Dei sancta industria & fide collecta conscriberet. Spem aliquam huiusmodi operis conficiendi, præbuit iam pridem Reuerendissimus Dominus V Vilhelmus Lindanus, de vera pietate & Catholica religione optimè meritis in libro suo de fugiendis idolis. Deus Optimus Maximus sanctissimos eius conatus cōfirmet. Certè prioribus sæculis non defuerunt viri fide, doctrina & sanctimonia præcellentes, qui

EPISTOLA.

diuino spiritu & Antistitum Ecclesie hortibus, Principumque fauoribus excitati, non solum admirandas sanctissimorum Martyrum, aliorumque virorum excellentium historias, dicta preclara gesta que mirifica, verum etiam alia Dei magnalia, quauis occasione memorabili patrata, fideliter conscripserunt. Inter quos haud infimam laudem meruerunt antiquissimi scriptores, Simeon Metaphrastes. Seuerus Sulpitius, Ioanes Moseus Euiratus in suo Prælo spirituali, Ioannes Cassianus in Collationibus Patrum, D. Gregorius Magnus in Dialogis (qui etiam in Græcū idioma translati sunt) D. Gregorius Turonen. D. Anselmus, ac deinde paulo recentiores Petrus Damianus, Petrus Cluniacens. Casarius Heisterbachensis, Thomas Cantipratensis, qui sicuti vitæ integritate, & doctrina sæculis suis spectatissimi exstiterunt, ita singuli rerum sui tēporis memorabilium studiosissimi fuerunt inquisitores, quas & omni fide & industria ad posteritatem transmiserunt, ac diuinæ gloriæ & publicæ utilitatis incrementum. Nec vllus fere ex veteribus Ecclesie Patribus existit, qui non sui sæculi memorabilia data occasione diligenter commemoret. D. Cyprianus in libro de Cœna Domini, admiranda quædam refert de SS. Eucharistia. D. Ambrosius de Sanctis Geruasio & Prothasio, &c. D. Augustinus sagacissimus fuit horum inquisitor, vt videre est in libr. de

NVNCPATORIA.

de cura pro mortuis gerenda, & l. 12. c. 8. de Ciuitate Dei: deniq; in sermonibus nuper opera D. Ioannis Vimmerij in lucē editis, in quibus operosissimè describit illustra quædā suæ ætatis miracula. Cumq; plurima, inquit, antiquis similia diuinarū signa virtutū etiam his temporibus frequentari videre, volui conscriptis libellis ea recitari in populo, ne multorū notitiæ deperirent. Vnde cum Innocentia religiosissima scœmina de primarijs ciuitatis Carthaginensis, à cancro nullis medicamētis sanabili diuinitus curata essent, illaq; factum memorabile silentio premeret, hoc cum audissem, inquit D. Augustinus, & vehementer stomacharer in illa ciuitate atq; in illa persona, nō utique obscura factum tam ingens miraculū sic latere, hinc eā & admonēdam & penè obiurgandam putauī. Quæ cum mihi responderet, non se inde tacuisse, quæ suū ab eis, quas fortè tunc matronas amicissimas secum habebat, vtrum hoc antea scissent. Responderunt se omninò nescisse. Ecce, inquam, quomodo nō taces, vt nec istæ audiant, quæ tibi tanta familiaritate iunguntur. Et quia breuiter ab ea quæstueram, feci vt illis audientibus, multumq; mirantibus & glorificantibus, Deum totum ex ordine, quemadmodum fuerit, indicaret.

Ex quibus euidentissimum est, in bonitatis & glorię diuinæ iniuriam vergere, si admiranda Dei opera ingrato silentio neglecta, vel

EPISTOLA

obscurentur, vel penitus obliterentur: homines verò pios, cognitione & commemoratione eorundem, ac diuini nominis glorificationem vehementer excitari: sic Nicephorus Callistus (*lib. 18. cap. 33. hist. Eccle.*) cum de Anatholio in virginem Deiparam blasphemo, eiusque funesto interitu memorabilem historiam recensuisset, signanter adiunxit, eodem tempore multos, qui hoc audissent, miraculum, laudes Deo decantasse, ac matrem Domini celebrasse, quæ ita semper Christianum populum tuetur, quæque nouo quodam modo affectionem erga nos suam (quamuis præter naturam eius sit, vt quæquam puniat) vi quadam adacta ostenderet, vt scilicet religio nobis firma & stabilis esset. Pari modo cum Theodosij Imp. temporibus disputatio ingens apud Constantinopolim exurgeret de resurrectione mortuorum, diuina dispensatione res admiranda contigit: resuscitati enim sunt è somno septem dormientes, qui 372. annos dormierant. (*Niceph. li. 14. cap. 45.*) Qua quidam re competita, vniuersa illa quæstio de resurrectione sopita est. Satis enim constabat, inquit Niceph. illum qui vt pueri illi tot annos veluti noctem vnã nullo corporis detrimento, quiescentes superarint, effecerit, eosque vnã cum animabus excitari, eundem quoque potestatis suæ abundantia omnes homines cum suis, non alienis corporibus in momento vno veluti

NVNCPATORIA.

ex somno tempore suo excitaturum esse.

Videmus igitur eiusmodi admiranda Dei opera, esse quasdam illustres divinæ virtutis & gloriæ patefactiones, sanæque doctrinæ testimonia siue obsignationes, quibus non solum increduli ad Christianam fidem amplectendam commouentur, verum etiam credentes in possessione Catholicæ veritatis aduersus prophanos, impios & hæreticos magis magisque corroborentur, quorum pleraque nostris quoque temporibus magno quorundam fructu acciderunt (vt videre est libro septimo huius operis) nec instructuosè legi & referri consueverunt in colloquijs & congressibus humanis. Quid alijs vsu obueniat, meum non est anxie explorare, memini autem (vt hoc sine cuiusquam inuidia commemorem) me ante annos quatuordecim quandam historiam ex Diuo Augustino de virtute sacrificij corporis & sanguinis Domini contra infestationes malignorum spirituum inter prandendum retulisse, quam cum vir quidam ob politicarum disciplinarum peritiam celeberrimus, sed multò tempore inter hæreticos & Catholicos fluctuans, (cuius confirmandi gratia studiose à nobis referebatur) audiret, locumque sibi in ipso Diuo Augustino demonstrari postularet, postridiè à nobis demonstratum, mox in pugillaribus suis notauit, cum sequentibus quibusdam mirabilibus istic à D. Augustino

EPISTOLA

stino copiose conscriptis : atque ita deinceps
in religione Catholica cōfirmatum, ex quodā
eius domestico intelleximus, vt ex vacillanti
& nutabundo, cōstantissimus euaserit, vitam-
que non solū in Orthodoxa fide, sed etiā prae-
cipua pietate ac timore Dei trāsegerit, sanctoq;
sine consummauerit. Vnde & permotus sum,
vt historiam illā propter euidentē sui fructum
dignam existimauerim, quā primo Collatio-
num nostrarum loco constitueretur.

Non dissimile est, quod de seipso refert Di-
uus Augustinus, quod priusquam plenē ad
vitae Christianae sanctimoniam amplecten-
dam conuerteretur, Simplicianum virum san-
ctum de Victorini Rhetoris conuersione prae-
clara narrante audiens, mirē exarserit ad imi-
tandum. Nec multò post subiūgit pleniorē
sui cōuersionem ex sermonibus Potitiani cui-
usdā cuius sui & militis, quae historia etsi pro-
lixior, tamen quia admodū insignis est, & le-
ctū iucunda, hic nobis obiter est cōmemoran-
da. Quodā, inquit, die venit ad me & Alipi-
um, Potitianus quidam ciuis noster, inquan-
tū Afer, praecclare in palatio militans, nescio
quid à nobis volebat. Et consedimus vt collo-
queremur, & fortē supra mensam lusoriā quae
ante nos erat, attendit codicem, tulit, aperuit,
inuenit Apostolū Paulum inopinatē sanē : pu-
tauerat enim aliqd de libris, quorum professio
me contexrebat. Tum verò aridens, meque
in

NVNCVPATORIA.

intuens, gratulatoriè miratus est, quòd eas & solas præ oculis meis literas repētè comperisset, Christianus quippe & fidelis erat, & sæpe tibi Deo nostro prosternebatur in Ecclesia crebris & diuturnis orationibus. Cui ego cū indicassē illis me scripturis curam maximam impendete, ortus est sermo, ipso narrante de Antonio Agyptio monacho, cuius nomen excellenter clarebat apud seruos tuos, nos autē vsque in illam horam latebat. Quòd ubi ille comperit, immoratus est in eo sermone, insinuans tantum virum ignorantibus, & admirans eandem nostram ignorantiam. Stupebamus autem audientes tam recēti memoria, & prope nostris temporibus testatissima mirabilia tua in fide recta & Catholica Ecclesia. Omnes mirabamur, & nos quia tam magna erant, & ille, quia inaudita nobis erant. Inde sermo eius deuolutus est ad monasteriorum greges & mores suaueolentię tuę, & vbera deserta eremi, quorum nos nihil sciebamus. Erat monasterium Mediolani plenū bonis fratribus, extra vrbs mœnia sub Ambrosio nutritore, & non noueramus. Pertēdebat ille & loquebatur adhuc, & nos intēti tacebamus. Unde incidit vt diceret, nescio quando se & tres alios contubernales suos, nimirum apud Treuiros, cūm Imperator pomeridiano Circensium spectaculo teneretur, exisse deambulatum in hortos muris contiguos, atque illic,

vt

EPISTOLA

vt fortè combinati spaciabatur, vnum secum
 seorsum, & alios duos itidem seorsum pari-
 terque digressos: sed illos vagabundos irruis-
 se in casam, vbi habitabant quidam serui tui,
 spiritu pauperes, qualium est regnum celo-
 rum, & inuenisse ibi codicem, in quo scripta
 erat vita Antonij. Quam legere coepit vnus
 eorum, & mirari & accendi, & inter legendum
 meditari arripere talem vitam, & relicta mili-
 tia seculari, seruire tibi. Erat autem ex eis quos
 dicunt agentes in rebus. Tunc subito repletus
 amore sancto, & sobrio pudore, iratus ita sibi,
 coniecit oculos in amicum, & ait illi: Dic que-
 so te, omnibus istis laboribus nostris, quò am-
 bimus peruenire? quid quærimus? cuius rei
 causa militamus? Maior ne esse poterit spes
 nostra in palatio, quàm vt amici Imperatoris
 simus? Et ibi quid non fragile plenumque pe-
 riculis? Et per quod pericula peruenitur ad
 grãdus periculum? Et quam diu istud erit? A-
 micus autem Dei, si voluero, ecce nunc fio.
 Dixit hoc, & turgidus parturitione nouæ vi-
 tæ reddidit oculos paginis, & legebat & mu-
 nitus vbi tu videbas, & exuebatur mundo
 mens eius, vt mox apparuit. Namque dum
 legit, & voluit fluctus cordis sui, infremuita-
 liquando, & disereuit, decreuitque meliora
 iamq; tuus, ait amico suo: Ego iam abrupte
 ab illa spe nostra, & Deo seruire statui, & hoc
 ex hac hora, in hoc loco aggredior. Te si piget
 imitari,

NVNCVPATORIA.

imitari, noli aduersari. Respondit ille, adhære-
re se socio tantæ mercedis, tantæque militiæ.
Et ambo iam tui ædificabant turrin sumptu
idoneo, relinquēdi omnia & sequēdi te. Tum
Potitianus, & qui cū eo per alias horti partes
deambulabāt, quæretes eos, deuenērūt in eun-
dem locum, & inuenientes admonuerunt vt
redirent, quoniam declinasset dies. At illi nar-
rato placito & proposito suo quoque modo
talis voluntas orta in eis esset atque firmata,
petierunt, ne sibi molesti essent, si adiungi re-
cusarent. Isti autem nihilo mutati à pristinis,
siueerunt se tamen vt dicebat, atque illis piè
congratulati sunt, & commendauerunt se o-
rationibus eorum, trahentes cor in terram,
abierunt in palatium, illi autem affigentes
cor cælo, manserunt in casa. Et ambo habe-
bant sponsas. Quæ posteaquā hoc audierunt,
dicauerunt etiam ipsæ virginitatem tibi.

Hæc & multò plura ibi de seipso D. Augu-
stinus, subnectitque deinde ca. 7. & 8. quomo-
dò absoluta hac Potitiani narratione prioris
vitæ vanitates abrumpere gestiens, iam & ipse
turgidus parturitione nouæ vitæ, ad Alipium
suum exclamauerit, Quid patimur? Quid est
hoc quod audisti? Surgunt indocti & rapi-
unt cælum, & nos cum doctrinis nostris sine
corde: ecce vbi volutamur in carne & san-
guine? An quia præcesserunt pudet sequi, &
non pudet nec saltem sequi? &c. Ecce quan-
tum

EPISTOLA

tum vnius hominis Potitiani non Episcopi, non sacerdotis, non anachoretæ, sed ciuis, sed aulici, imò & militis in palatio militantis, pia & salubris sermocinatio: non in Ecclesia aut loco religioso, sed ad mensam lusoriam sanctissimo exemplo prolata, quantum, inquam, boni operata est: quàm vberem produxit fructum, qualem & quâum nobis lucrificet Augustinum? O quantum sanctissimi profectus, quantum felicissimæ adificationis, quantum solidæ & castæ oblectationis persentiscerent mentes fidelium, quantum veræ Euangelicæ sanctitatis accederet populo Christiano, si votis obtineri posset, vt si nō semper, neque passim apud omnes saltem quàm frequentissimè de huiusmodi rebus sermones instituerentur, quæ & mentes sermocinantium honesta voluptate demulcerent, & pia vtilitate ad virtutes accenderent. Huius lapdatissimæ & fructuosissimæ virtutis studiosissima cultrix fuisse videtur Serenissima Domina Princeps Parmensis, quæ obiit Anno millesimo quingentesimo septuagesimo septimo, mense Iulio, post cuius obitum in eius cōclauis inter alia quæ tenebat sacratissima, inuentum est quoddam scriptum, ipsius manu exaratum, quo sibi ipsi insignem sanctæ vitæ normam præscripserat, quod inter alia multa Christiana Principe dignissima, sic habet: In mensa memor temperantiæ, studio mortificandi, alicuius rei mihi

NVNCVPATORIA.

hi abstinentiam indicam, ad quã maximè sensero gulæ appetentiam prouocari: Curabo insuper vt industriè & suauiter impendantur sermones atque colloquia de obrectationibus, amoribus, rebusque perniciosis.

Huc pertinet quod refert Aristæus in historia sua de LXX. interpretibus, Iudæis præceptum fuisse, vt ante cibū precarētur, & in mēsa nihil fabularētur, quod Dei memoriam obliteraret. Quamobrem etiã per Moysen præcepit Deus populo Israëlítico, vt in simbrijs vestium suarum signa quædam euentia haberent, quæ assiduam Dei memoriam illis ob oculos representarent, insuper & in portis ac ianuis diuina præcepta mandabantur affigi, vt de his iugiter cogitarent & sermocinarentur. Cùm autem multò excellentius apparuerit, gratia & humanitas Saluatoris nostri Dei erga populum Christianum, erudiens nos vt abnegantes impietatem & sæcularia desideria, sobriè, iustè, & piè viuamus in hoc sæculo, (*Tit. 2.*) æquissimū vtiq; est, vt omnis nostra ratio, vt eleganter ait D. Paulinus (*Epist. 2. ad Aman- dum*) in præceptis & laudibus Altissimi occupetur, illi omne quod loquimur, omne quod viuim⁹, cū perpetua gratiarū actione depēdatur, cuius opere & munere loquimur, & viuimus.

Videant igitur quomodo de Repub. Christiana mereantur, quomodo diuinæ laudis incrementum, suamq; & aliorum sempiternam feli-

EPISTOLA

felicitatem promoucant, qui libros ineptissimis facetiis, spurcissimis fabulis, scurrilibus iocis & salibus refertos, imprudenter simul & impudenter euulgāt, tot se peccatis inuoluentes, quot offendiculis castas aliorum mentes grauant & contaminant. Narratio enim fatui quasi sarcina in via, inquit Sapiens (*Eccle. 21.*) & Corruptum mores bonos colloquia praua, inquit Apostolus (*1. Cor. 15.*) Omnis sermo malus, ait idem alibi (*Ephes. 4. & 5.*) de ore vestro non procedat, sed si quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus, & nolite contristare spiritum sanctum Dei. Fornicatio, & omnis immūditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitudine, aut stultiloquiū, sed magis gratiarū actio. Colligit ex hoc loco Magnus Basilius, omne verbum quamuis bonum, nisi tamē ad ædificationē sit, nō ob id carere periculo, quod quis locutus sit bonum, sed ex eo, quod nō ad ædificationē fuerit contristare spiritū sanctū.

Cū ergo tam exactam à Christianis hominibus philosophiam, morumque & verborum circūspēctionem & maturitatem requirat Apostolus, vt non solū ab obscœnis sermonibus abstineant, verum etiam ab iis colloquiis, quæ faceta & vrbana vocantur, quid dicendum de nostræ deploratissimæ ætatis hominibus, quorum multis proh dolor, congruit illud Psalmistę: (*Psal. 5. & 13. Rom. 3.*) Sepulchrum patens

NVNCVPATORIA.

patens est guttur eorum, linguis suis dolose
agebant, venenum aspidum sub labijs eorum?
Pestilentissimus fœtor est, qui exhalat è sepul-
chris, sed longè pestilentior sermo istiusmodi
hominum, qui sicut spurcis & virulentis lin-
guis proximos quosque inficiunt, ita ipsi in-
tus toti madent scelerum & impietatis spur-
citie, quos Apostolus ad Romanos (cap. 1.) de-
scribens vocat susurriones, detractores, Deo
odibiles, contumeliosos, superbos, elatos in-
uentores malorum, insipientes, incomposi-
tos, non intelligentes, quoniam qui talia agunt,
digni sunt morte, non solum qui ea faciunt,
sed etiam qui consentiunt facientibus. Atque
hic est ille pestilens fœtor, quo iste homines
in sepulchro cordis sui madentes, laxatis lin-
guæ habent, veluti patefacto sepulchro alios
inficiunt & contaminant.

Quales prodierint picture, quàm contume-
liosa facit, quàm scurriles ioci, & plusquàm
pasquillicæ licentiæ, schediasmata hoc nostro
sæculo non solum in Magistratum & ordi-
nem Ecclesiasticum, verum etiam in quosli-
bet cuiuslibet dignitatis, status, & professionis
homines, toto orbe notissimum est. Talibus
non potest non euenire, & iam nunc magna ex
parte permultis euenit, illud quod eiusmo-
di sepulchris patentibus minatur regius vates,
dum mox subiungit: Iudica illos Deus. Deci-
dant à cogitationibus suis secundum multitu-
dinem

EPISTOLA.

ānimum impietatum eorum expelle eos, quoniam
irritauerunt te Domine. (*Psal. 5.*)

Sicuti verò Deo, qui summum bonum est,
qui est corona & gaudium electorum suo-
rum, nihil melius excogitari potest, ita profe-
ctò nihil iucundius, nihil fructuosius, nihil
amabilius sermonibus colloquijsque diuinis.
Gustarat hanc dulcedinē rex & Propheta Da-
uid (*Psal. 118.*) cū pertāsus futillum inutili-
umque narrationum diceret: Narrauerunt mi-
hi iniqui fabulationes, sed non vt lex tua.
Quā dulcia faucibus meis eloquia tua, super
meli ori meo. & alibi: (*Psal. 34.*) Anima mea ex-
sultabit in Domino, & delectabitur super salu-
tari tuo, cuius vel sola memoria delectaba-
tur, cū diceret, Memor fui Dei, & delecta-
tus sum.

Et quemadmodum summa & consumma-
tissima hominis beatitudo consistit in visione
& fruitione Dei, ita etiam dum in hac vita pe-
regrinamur à Domino, tantum de hac beati-
tudine participare videmur, quantum de ea
seriò meditamur, loquimur, & tractamus. Ad
hanc quam iucundissimam beatissimamque
philosophiam nos assurgere voluit Apосто-
lus, dum ait: (*Phil. 3.*) Nostra autem conuersa-
tio est in cælis. & rursus: (*Col. 3.*) Si confur-
rexistis cum Christo, quæ sursum sunt quæri-
te, vbi Christus est in dextera Dei sedens: quæ
sursum sunt sapite, non quæ super terram:
Sanè

NVNCVPATORIA.

Sanè sicuti illi, qui elongant se à rerum sacra-
rum & frugiferarū tractatione, sensim longè
fiunt à Sancto, vt argutè loquitur D. Aug. (in
Psal. 55.) ita cum discipuli illi duo (Luc. 24.) in
castellum eūtes, loquerentur de Christo, mox
sacrae eorū sermonibus sese adiūxit ipse Chri-
stus, qui cum sit sapientia patris, habitat in cō-
silio, & eruditus interest cogitationibus. San-
ctæ sermocinationi libenter sese admiscet i-
pse fons & origo omnis sapiētiae & sanctitatis.
Peruersæ verò cogitationes separant à Deo, &
spiritus sanctus aufert se à cogitationibus quæ
sunt sine intellectu.

Quando igitur, vt ad sermonis huius nostri
principium reuertar, inter honestas vitæ hu-
manæ oblectationes non minima videtur illa,
quæ ex frugiferis collationibus eruditisque
sermonibus hauritur, operæ precium me factu-
rum existimaui, si ea, quæ in veterum Patrum
monumentis insignia quæque occurrerēt, di-
ligenter excerpta, in classes suas redigerem, vt
sublato difficilius inquisitionis labore, sem-
per esset in promptu vbertas & copia selectis-
simarum historiarum, quæ cum voluptate si-
mul & fructu, in congressibus & colloquijs v-
surpari possent. Quib. ita selectis, atq; in clas-
ses digestis, coniūximus cōplura nostri sæculi
eiusdem argumenti memorabilia, partim ex
varijs Orthodoxis eruditorum hominum scri-
ptis desumpta, partim fide dignissimorū sermo-
nibus

††

nibus

EPISTOLA

nibus ad nos perlata. Quæ quidē omnia ita dignissimus, vt pleraq; ex illis ad Orthodoxam fidem, religionem, amorem, cultum Dei ac diuinorum reuerentiam animis hominum instillādam: alia verò ad dilectionem erga proximum excitandam, magno adiuvento esse possint. Priori membro omnes penè harum Collationum libri subseruiūt: posteriori liber sextus, qui totus versatur in virtute liberalitatis, hospitalitatis & beneficentiæ in proximos: quos cū præcepto Christi diligere iubeamur, vtq; diligendi sunt non verbo, neque lingua, sed opere & veritate. In his virtutibus vniuersa lex pendet & prophetæ, ad quas animis hominum instillandas, iam inde ab exordio nascentis Ecclesiæ omnium Orthodoxorum Ecclesiæ Doctorum & Scriptorum labores & studia, ora & manus, linguæ & calami in hunc vsque diem defudant. Quando autem ad veræ religionis conseruationem, fraternæq; charitatis ædificationem docendo ac disputando à multis tam multum sudatum & apud multos tam parum profectum, vt multos multorum laborum sudorumque propemodum pœnitere possit: altera via nobis ingrediendum existimauimus, nempe vt non iam tritam illam semitam dogmatum, sed operum; non verborum sed factorum; non sublimium sermonū, sed mirabilium operationum ingressi, consequamur iam à diuina bonitate, non vocem

con-

NVNCVPATORIA.

contentiosæ disputationis, sed mirificæ vocē
 virtutis & cum Apost. sermo noster non sub-
 sistat in persuasorijs & elaboratis humanæ sa-
 pientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & vir-
 tutis. Neque enim inter varias ac præcellentes
 dotes, quibus Christus Dominus sponsam
 suam Ecclesiam cohonestare dignatus est, mi-
 nima est gratia virtutum, mirabiliumque ope-
 rationum. Et qui tantoperè dilexit Ecclesiam,
 ut seipsum totum illi impenderet, quidni et-
 iam cum seipso omnia illi donauerit? Et qui-
 dem, ut inquit Apostolus, posuit Deus in Ec-
 clesia sua primum Apostolos, secundo Pro-
 phetas, tertio Doctores, deinde virtutes, exin-
 de gratias curationum, opitulationes, &c. Di-
 micatum hætenus est omni genere armaturæ,
 pugnatum scriptis Apostoliciss, Prophearum
 vaticinijs, Doctorū Ecclesiæ grauissimis testi-
 monijs, sed nec omissum pianè quartū armo-
 rum genus, nimirum potentia miraculorum.
 Vniuersam quidē acie infringere conati sunt
 hæretici, peruertendo scripturas, corruppen-
 do Prophetas, violando Doctores: sed qui le-
 gem posuit aquis, ne transeant fines suos, i-
 dem & quartum hoc armorum genus sic pro-
 prium Ecclesiæ suæ dicauit, ut hætenus ne-
 claudum quidem equum sanauerit vllus hæ-
 reticus. Olim subornatum cœcum, qui vi-
 dentibus oculis, tota mente caligabat, Cirola
 Arianorum Episcopus se curaturum gloria-
 batur,

†† 2

EPISTOLA.

sed frustra: neq; enim ille ex cœco videntem, sed ex vidente cœcū reddidit, quē postea dolum & crimen suum agnoscentem, Eugenius Catholicus Episcopus incolumem restituit. Lutherus excitare voluit submersum in Albi V Vilhelmum Nefenum, sed frustra. (*Vvil Lindanus dial. 3. c. 1. Dubitantij.*) Voluit eijcere dæmonem, sed frustra. Calvinus Bruleum quemdam Ostunensem, mortuum se simulantem, cū viueret, callidè voluit videri vitę restituere, vt gloriari posset de virtute miraculorum: sed frustra. Detecta est enim illius peruersitas, & impegit in illud Tertul. Hæretici, inquit, in peruersum Apostolos emulantur: Illi enim ex mortuis viuos, isti ex viuis mortuos faciunt. (*Tertul. de preser. har.*) Cum igitur omnia Ecclesiæ Catholicæ armamenta, & peruertendo, & peruersè vsurpando, semper ad se rapere conati sint hæretici, in quarto hoc genere armorum semper turpissimè defecerunt, sicuti nos septimo Collationum libro plenissimè demonstrauimus. Ostende mihi, inquit Diuus Iacobus Apostolus, (*cap. 2.*) fidem tuam sine operibus, & ego tibi ostendā ex operibus fidē meā. Ostentant illi & iactant nouā & prodigiosam fidem, sine vllis veræ fidei prodigiis: nos ex illustribus diuinæ potentæ miraculis munitam ostendimus ipsis fidei nostræ solam solidamq; virtutem & veritatem. Quorum miraculorum virtus & maiestas tanti ponderis fuit apud D. August.

N V N C V P A T O R I A .

August. vt vnā censuerit ex præcipuis, quæ
 ipsum in Ecclesię Catholicę gremio iustissimè
 retinebant. Quæ cum ita sint, nec in sermone
 solo sit regnū Dei, sed in virtute, (1. Cor. 4.) id-
 circo dum has Collationes meditaremur, ea
 potissimū ex authenticis historiographis,
 Patrum monumentis, nostrique sæculi mira-
 bilibus decerpenda duximus, ex quibus diui-
 nę potentię in tuenda Ecclesia sua, ac populo
 suo crudiendo virtus & sapientia illustrius re-
 lueret. In octauo verò libro iucundas quasdā
 & terribiles tam prioris etatis quàm nostrę, vi-
 siones recensemus, quibus auditis, homines
 non omninò deploratę peruersitatis, ad diui-
 narum rerum amorem & reuerentiam quinq;
 prioribus libris inducti, & sexto ad proximo-
 rum dilectionē opumq; terrenarum contem-
 ptum, instituti, ac demum septimo, ad malo-
 rum (inter quæ pessima est hæresis) horrorem
 excitati, totam mentis suę lucem, cunctasque
 vitę rationes eò iugiter dirigant, vt sempiterna
 malorum supplicia euadentes, beatissimā im-
 mortalitatem cum felicissimis cælestiū agmi-
 num turmis summo & ineffabili suo bono cō-
 sequantur. In nostros autem priuatus vsus hæc
 Collectanea primū destinabamus: ceterum,
 quia videbam viris quibusdam doctissimis, sic
 ea probari, vt affirmarent (quando nil eius ge-
 neris alius nemo hactenus ediderit) cum vo-
 luptate & fructu multorum posse publicari,

†† 3 eaq̄ue

EDISTOLA

eaq; Ill. Cels. T. in primis abs me deberi, tantorū virorū iudicio procliuius assenti, quod iam dudū desiderauerim aliquā idoneā occasionē, qua & meq; propēssimā voluntatis obsequia erga patriā meā Embricā Principem ac Dominum clementissimum euidentius contestar simulq; meos conciuēs, imo T. Illu. Cels. subditos vniuersos excitarem ad gratias agendas bonitati & clementiā diuinā, quod hoc turbulentissimo saeculo, Deus Opt. Max. te talem ac tantum Principem, tam Orthodoxis, augustis, veraeque heroicis, sanctae laudatissimaeque memoriae Maioribus nobilissime procreatum, nobis pro immensa sua misericordia largiri dignatus sit. Quo tam diuino & inestimabili Dei beneficio effectum est, vt cum tot olim florentissima regna, tot Principatus & prouincias quondam nobilissimas nunc ab ominandis haeresibus plane peruersas, & ab unitate Catholicae Ecclesiae (in qua sola salus) infeliciter auulsas, bellis & seditionibus exhaustas, tartareoq; hosti in praedam datas dolenter conspiciamus: nostra Cliuia cum reliquis vniuersis T. Ill. C. ditionibus, Tua Scenif. Princeps laudatissimorumque Parentum & Maiorum pietate & prudentia inter circumstrepentes bellorum haeresumq; tumultus, inuicta & immobilis hucusq; persistat & perseueret. Non defuerunt quidem neq; desunt homines mente corrupti, reprobi circa fidem, molientes al-

tare

EPISTOLA

tiæ laudem & gloriam immortalem. Et quoniam diuino inprimis munere nobis per Tuam Illust. Cels. hoc tam rarum & inestimabile bonum cōtingit, adeò vt regina Saba, sicuti olim ad regem Salomonem, (2. Paral. 9.) ita non minus hoc tempore ad Tuam Illust. Cels. lætabūda pronūtiare possit: Quia diligit Deus Israël, ideo posuit te Regem supra eum: ea propter nostra omniumq; subditorum Tuorum erga Deum Opt. Max. gratitudo, atq; erga Tuam Illust. Cel. Tuamq; Illust. D. Parentem, totūq; vestrum laudatissimum Concilium, pietas & obsequium vicissim exposcit, vt indefessi assidue diuinæ bonitati gratiarum actiones referamus, eandemq; ardentissimis precibus incessanter flagitemus, vt sub vestro Clemētissimo principatu nos omnes porò in sancta & auita religione, stabiliq; pace & trāquillitate feliciter tueri & conseruare pergat. Hæc est ratio, hic scopus nostræ huius nuncupationis. Hunc affectum, hanc voluntatem, hoc studium (quod iam in multorum Tuæ Illust. Cels. subditorum animis flagrare non ambigo) si magis magisque flagrare fecerimus, abundè magnum nostrarum vigiliarum laborumque fructum nos consecutos existimabimus. Deus Opt. Max. Tuam Illust. Cels. quàm diutissimè felicem, florentem & incolumem conseruet. Datum Colon. Agrip. 9. Febr. Anno, &c. LXXXIV.

IN